

9. Носаль П.Д. Современное состояние рыбных запасов Днепра // Тр. Укр. НИИРХ. –К., 1956, №6.
10. Снежина К.А. О структуре урожая молоди рыб Каневского водохранилища./ Рыб. хоз-во. – К.: Урожай, 1983, № 36, - С.39-45.
11. Шерман І.М., Пилипенко Ю.В. Іхтіологічний російсько-український тлумачний словник. – К.: Видавничий Дім "Альтернативи", 1999. – 270 с.

УДК 639.3.003.13

ВПЛИВ ДЕЯКИХ ФАКТОРІВ НА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОЩУВАННЯ ТОВАРНОЇ РИБИ

**М.В.ГРИНЖЕВСЬКИЙ,
Ю.А.ОМЕЛЬЧУК,
І.В.БУРЯК,
Н.О.ГОРАЙ** – Інститут рибного господарства
УААН, м. Київ

Інтенсивне господарювання має характерні особливості, насамперед – це швидкість відтворювального процесу і його якісне удосконалення; розширення залучених оборотних коштів і мінеральних ресурсів, нарощування товарної продукції і грошових засобів; підвищення окупності інвестицій і поточних витрат у виробництві; зниження собівартості і ресурсомісткості тощо.

Рибне господарство України займає вагоме місце у виробництві продукції тваринництва, і як продовольчий підкомплекс галузі сільського господарства має значний ресурсний потенціал для розвитку рибного господарства внутрішніх водойм.

Слід зазначити, що рибна галузь, як і економіка України в цілому, в останні роки відчутно знизила виробництво риби та рибопродукції. Причинами цього спаду виступають погіршення матеріально-технічного забезпечення, відсутність в достатній кількості обігових коштів пільгового кредитування рибництва, як сезонного виробництва, порушення паритету цін на матеріально-технічні ресурси і рибу та продукцію її переробки, технології вирощування риби та інші.

Рибні підприємства "Укррибгосп" є основними постачальниками прісноводної риби внутрішніх водойм на ринок України. Значний спад виробництва риби тут відбувся внаслідок зниження рибопродуктивності нагульних та вирощувальних ставів, що пов'язано із зменшенням використання кормів для годівлі риб, щільності посадки і виходу із нагулу, внесення мінеральних добрив, що є необ-

хідними елементами технологічного процесу вирощування товарної риби.

Для аналізу шляхів підвищення рибопродуктивності нагульних ставів були проведені дослідження по впливу окремих факторів на рівень продуктивності, а саме: вплив внесення добрив, згодовування кормів та поштучної маси посадженої в нагул риби.

Матеріал і методика. Для вивчення впливу окремих факторів на підвищення рибопродуктивності ставів та ефективності рибництва було зібрано, оброблено і проаналізовано результати вирощування товарної риби рибних підприємств ВДКО "Укррибгосп" за 1999 – 2001 рр. при цьому використовувалися загальноприйняті методи економічного аналізу.

Результати досліджень. Рибопродуктивність – один із важливіших рибоводно-економічних показників. Величина рибопродуктивності залежить від комплексу чинників, а саме: якості води, кліматичних умов, набору риб у полікультурі, ступеня інтенсифікації рибництва, щільності посадки та маси рибопосадкового матеріалу.

Для зростання продуктивності рибництва потрібно застосовувати інтенсивні методи його ведення. Для цього використовують економічні методи аналізу, на основі якого можна скласти уявлення про реальну картину стану підприємств та намітити шляхи удосконалення фінансово-господарського стану рибних підприємств.

У наших дослідах встановлено, що за середньої маси посадкового матеріалу 24 г рибопродуктивність була на 73% вищою, ніж за середньої маси рибопосадкового матеріалу 15,1 грам (таб.1).

Таблиця 1 – Вплив маси посадки 1 екз. на рибопродуктивність ставів в підприємств ВДКО "Укррибгосп", 2001 рік

Групи по масі посадки, г/екз	Кількість господарств	Посаджено в нагул середньою масою, г/екз.	Рибопродуктивність кг/га
до 20,1	8	15,1	358,2
20,2-34,3	8	23,9	621,1
понад 34,4	8	58,0	655,4
Всього:	24	29,8	505,1

Із збільшенням маси рибопосадкового матеріалу з 15,1 до 58 грамів, рибопродуктивність підвищується з 358 кг/га до 655 кг/га, або на 83% більше.

У 2001 році в ВАТ "Полтаварибгосп" для зариблення нагульних ставів використано рибопосадковий матеріал середньою наважкою 18,5 г, а в сусідньому підприємстві ВАТ "Сумирибгосп" –

83,9 г. Результати показують, що в першому випадку з 1 га ставу виловлено 266 кг товарної риби, а в другому – 1911 кг, або в 7,2 рази більше. Безумовно, що тут на рибопродуктивність нагульних ставів мають вплив й інші фактори, але незаперечним є величина наважки рибопосадкового матеріалу.

Важливе значення в підвищенні рибопродуктивності водойм відіграє внесення мінеральних та органічних добрив. За даними ряду авторів, природна кормова база при внесенні добрив у стави підвищується на 50-200% порівняно з неудобрюваними ставами. Якщо у стави вносять мінеральні та органічні добрива (згідно з нормативами), то величина рибопродуктивності збільшується на 40-60 кг/га [4-5].

Таблиця 2 – Вплив внесених добрив на рибопродуктивність нагульних ставів в підприємств ВДКО "Укррибгосп", 2001 р.

Групи господарств з внесенням добрив, т/га	Кількість господарств	Внесено добрив на 1 га, тонн	Виллов риби з 1 га, кг
до 2,01	8	0,09	447
2,02-8,42	9	0,49	449
понад 8,43	7	2,74	943
Всього:	24	0,64	520

Це можна підтвердити на прикладі окремих господарств. У тому ж ВАТ "Полтаварибгосп", як уже згадувалося не тільки зарибляють нагульні стави рибопосадковим матеріалом низької наважки, а й не дбають про внесення добрив у водойми. В 2001 році тут було використано всього по 10 кг перегною на 1 гектар нагульного ставу, що негативно вплинуло на рибопродуктивність. В Криворізькому рибному підприємстві в той же рік стави зарибляли зарибком середньою наважкою 30,6 г, на кожний гектар вносили по 1,83 т органічних та мінеральних добрив, а восени виловили по 13 ц товарної риби, або в 4,9 рази більше, ніж в "Полтаварибгосп".

З таблиці 2 видно, що із збільшенням внесення добрив з 0,09 т/га до 2,74 т/га, рибопродуктивність підвищується з 447 кг/га до 943 кг/га, або на 110% більше, а коефіцієнт кореляції становить 0,64.

Рибопродуктивність водойм та ріст риб перебувають у прямій залежності від забезпечення їх природною їжею та ефективністю використання штучних кормів. За даними Н.М.Кравчук із збільшенням використання штучних кормів в розрахунку на 1 гектар від 3 до 12 тонн, рибопродукція підвищується з 9,9 по 32,7 ц/га.

Кожний фактор спрямований на підвищення рибопродуктивності ставів, дає певний позитивний ефект, але найбільша рибоп-

родуктивність ставів досягається за їх комплексу. Такі заходи, як меліорація ставів, удобрення, літування, змішана посадка у водойми риб різних видів та віку, знищення смітної риби, годівля доповнюють один одного і комплексно впливають на середовище водойми та вцілому на організм риби.

Рибопродуктивність впливає на рівень економічних показників, таких як продуктивність праці, фондівіддача, собівартість продукції та рентабельність.

Таблиця 3 – Залежність собівартості товарної риби від рибопродуктивності ставів в підприємствах ВДКО "Укррибгосп", 2000 р.

Групи господарств за виловом риби з 1 га, ц	Кількість господарств	Виллов риби з 1 га, ц	Собівартість 1 ц риби, грн
до 2,37	10	1,48	255,62
2,38-4,46	10	3,25	213,21
4,47-6,39	10	5,55	210,47
понад 6,40	7	11,71	197,37
Всього:	37	4,32	211,08

Як видно із даних таблиці 3, з підвищенням рибопродуктивності з 3,25 ц/га до 11,71 ц/га, собівартість 1 ц товарної риби знижується з 213,21 до 197,37 грн/ц, або 7,6 %. До речі в 2000 році спостерігався дуже низький рівень рибопродуктивності ставів в підприємствах, матеріали яких підлягали економічному аналізу, і виявлена залежність на перший погляд може бути малоімовірною, але коефіцієнт кореляції тут становить 0,75.

Проведеним аналізом виявлено залежність виловленої товарної риби від концентрації виробництва, його об'ємів. Так, за результатами вирощування риби в 1999-2000 рр. величина виробленої риби суттєво впливає на її собівартість, що видно з таблиці 4.

Таблиця 4 – Вплив об'ємів виробництва товарної риби на її собівартість на підприємствах ВДКО "Укррибгосп" за 1999 – 2000 рр.

Групи господарств з об'ємом виробництва, ц	Кількість господарств	Виллов риби в середньому на 1 господарство	Собівартість 1 ц риби, грн
до 2732	19	2019,8	252
2733-6027	20	4008,5	211,3
понад 6028	21	13085,4	196,3
Всього:	60	6555,7	204,8

Дані таблиці 4 показують, що із збільшенням об'ємів виробництва товарної риби в середньому на 1 підприємство з 2019,8 ц до 13085,4 ц її собівартість знижується з 252 до 196,3 грн/ц, або на 21,1 %.

Щоб ефективно аналізувати виробництво товарної риби, потрібно мати необхідну кількість основних засобів виробництва, обігових коштів та інших матеріальних та грошових ресурсів. Зазначені ресурси, безумовно, мають вплив не тільки на кількісні виміри, але й вартісні показники, що видно з таблиці 5.

Таблиця 5 – Вплив фондооснащеності на собівартість товарної риби в підприємствах ВДКО "Укррибгосп" за 2000 рік

Групи господарств з фондооснащеністю, тис. грн/га	Кількість господарств	Вартість основних засобів на 1 га, тис. грн	Собівартість 1 ц риби, грн.
до 4,33	8	2,62	224,53
4,34-6,75	12	5,48	221,56
6,76-13,21	9	9,66	216,43
понад 13,22	8	19,77	181,71
Всього	37	7,74	211,08

На основі даних таблиці 5 можна зробити висновок, що з підвищенням фондооснащеності рибних підприємств, навіть не зважаючи на те, що основні засоби виробництва з різних причин в сучасних умовах використовуються недостатньо, собівартість товарної риби помітно знижується. Це також підтверджує концепцію про те, що основним напрямом нарощування об'ємів виробництва товарної риби вищої якості і з ефективним використанням ресурсів є інтенсифікація. До речі, ця залежність визначається коефіцієнтом кореляції, що дорівнює 0,97.

Як бачимо, на собівартість вирощеної товарної риби впливає багато факторів. Своєю чергою зниження собівартості риби тісно пов'язане з рентабельністю продукції, але тут залежність негативна – чим нижча собівартість тим вища рентабельність.

У сучасних умовах показник рентабельності є одним з головних, який відображає ефективність виробництва, дає можливість наочно співставити ефективність витрат на виробництво і реалізацію продукції рибництва.

Із проведеного аналізу результатів вирощування товарної риби в підприємствах ВДКО "Укррибгосп" за 2001 рік можна зробити висновок про суттєвий вплив продуктивності ставів на рентабельність рибництва.

Таблиця 6 – Вплив рибопродуктивності нагульних ставів на рентабельність продукції за 2001 р.

Групи за рибопродуктивністю, кг/га	Кількість господарств	Виллов коропа з 1 га, кг	Рентабельність, %
до 381,1	8	266,4	-8,8
381,2-594,1	8	474,6	19,7
понад 594,2	8	976,1	34,3
Всього:	24	498,7	18,1

З даних таблиці 6 видно, що найвищий рівень рентабельності 34,3% був за продуктивності нагульного ставу 976,1 кг/га, тоді як найнижчий був (-8,8%) за рибопродуктивності 266,4 кг/га.

Висновки. Встановлено, що ефективність виробництва товарної риби залежить від багатьох факторів, зокрема, таких як якість рибопосадкового матеріалу, удобрення ставів мінеральними і органічними добривами, кількості згодованих риби штучних кормів, а також фондооснащеності рибних господарств, концентрації виробництва та інших.

Всі перелічені фактори входять до елементів технологічного плану, а тому ефективно використання наявного водного фонду, управління продуктивністю водойм та охороною довкілля України передбачає перегляд методологічних підходів до організації рибництва у напрямі оптимізації вирощування риби, регулювання еколого-економічної регламентації технологічних впливів, створення та широкого впровадження у практику вирощування риби автоматизованих інформаційних технологій.

Література:

1. Гринжевський М.В. Інтенсифікація виробництва продукції аквакультури у внутрішніх водоймах України. – К.: "Світ", 2000. – 188 с.
2. Гринжевський М.В., Пекарський А.В. Економічна ефективність вирощування товарної риби за трилітнього циклу. – К.: "Світ", 2000. – 166 с.
3. Гринжевський Н.В., Омельчук Ю.А., Буряк І.В. Фактори зниження себестоимости товарной рыбы. // Рибне господарство. – К.: ІРГ УААН, 18-21 вересня 2000. –170-172 с.
4. Харитонов Н.Н., Полищук В.С., Стеценко А.И. и др. Влияние азотно-фосфорных и калийных удобрений на продуктивность прудов при поликультуре рыб. // Рыбн. хозяйство. – К.: Урожай, 1988. – Вып. 42. – 15-19 с.
5. Иоффе И.И. Влияние удобрения на повышения кормовой базы прудов. // Тр. проблем. и темат. совещ. зоол. ин-та АН СССР. – 1954. - № 7. – 68-72 с.